

DR. JAROSLAV HÁNDL:
JAZYKOVÉ PRÁVO V BRANNÉ MOCI.

Jazykový zákon čís. 122/1920 Sb. z. a n., který jest součástíkou ústavní listiny, neobsahuje zevrubných, přesných jazykových předpisů, nýbrž stanoví *jen zásady* čili rámec jazykového práva; při ústavních zákonech není neobvyklé, že obsahují jen zásady, avšak o jazykovém zákoně převládá všeobecně názor, že je příliš kusý a že by bylo legislativně správnější, kdyby do jazykového zákona byla bývala pojata ustanovení zevrubnější a přesnější. Není přesvědčivé, co praví zpráva ústavního výboru, že do ústavního zákona nebylo možno pojati více než stěžejné zásady. Uvedený nedostatek jest spíše přičísti na vrub neurovnaným poměrům tehdejší doby a chvatné práci revolučního Národního shromáždění, které se snažilo skončiti své práce co nejdříve, aby na jeho místo nastoupilo volené Národní shromáždění, po němž už živě voláno.

Značnější nevýhodou, která se nyní pocituje dvojnásobně, jest okolnost, že ústavní jazykový zákon přenechal všechnu další úpravu t. j. velkou část jazykového práva vůbec *vládnímu nařízení* a nikoliv zákonu. Zákon jest nepřezkoumatelný soudy a byla by tudíž ve věcech jazykových daleko větší jistota a stabilita, kdyby ústavní jazykový zákon, když už je pouze rámcový, podrobnější jazykové předpisy byl vyhradil formě prováděcího zákona (scil. obyčejného), tak jak to činí ústavní listina na četných místech. I zákon je arci přezkoumatelný po stránce ústavnosti ústavním soudem, ale jen na návrh určitých činitelů a jen do tří let od jeho vyhlášení. Tato krátká doba (uvážíme-li zejména, jak dlouho trvá, než některému z orgánů, který je povolán činiti návrhy, dostane se příležitost obírat se prakticky nějakým ustanovením zákona) způsobila, že dosud ani jediný zákon nebyl ústav. soudem prohlášen za neústavní, ba dokonce, že ani návrh podobný dosud vůbec nebyl podán.

Zákon s dostatečným množstvím meritorních ustanovení znamenal by tedy rozhodně větší právní jistotu a stabilitu jazykovou. Opačně jest tomu u vládních nařízení. Ta jsou přezkoumatelná soudy, a tedy též nevj. správ. soudem. Těto slabé stránky formy vlád. nařízení byli si ústavodárci jinde dobře vědomi a vyvodili z toho důsledek (když na př. rozhodovali o účincích opatření Stálého výboru, k nimž by jinak bylo třeba zákona podle § 54 úst. listiny, přiznali jim úmyslně prozatímní platnost zákona právě proto, aby se vyhnuli jejich přezkoumatelnosti soudy).

Nevýhodnost formy vládního nařízení ve věcech jazykových ukázala se už prakticky; nejvyšší správní soud již v několika případech při zkoumání rozhodnutí ve věcech jazykových, vydaných podle vlád. nařízení 17/1926, prohlásil, že to neb ono ustanovení cit. jazykového nařízení není v soulase s jazyk. zákonem a že tedy k němu nemůže přihlížeti. A třeba uvážiti, že od vydání jazyk. nařízení č. 17/1926 uplynula teprve tři léta a že k projednání stížnosti u NSS. dochází dnes průměrně teprve za dvě léta od podání stížnosti. A uvážíme-li mimo to, že vlád. nařízení 17/1926 bylo dlouhá léta pečlivě připravováno a že přes to došlo již k několika případům neuznání dotčených ustanovení, není divu, že ostatní ministerstva, která dosud jazyk. nařízení nevydala, považují za účelnější vyčkati hojnější judikatury NSS., aby měla pevnější basi pro své prováděcí jazyk. nařízení. To lze tím spíše, ježto základní naléhavé otázky jazykové ve všech resortech byly již všeobecně vyřešeny a běžné případy nečiní zvláštních obtíží.

Jak jest nesnadno vykládati a prováděti kusý jazykový zákon, toho nejlepším dokladem jest NSS. sám, který v některých věcech jazykových už několikráte měnil svoji judikaturu. (Srov. zejména nálezy ve věci § 7 — spory jazykové — pokud se týče otázky, kterým soudním okresem má se řídití odvolací instance).

Obsah jazykového zákona vykládá NSS. ve svých nálezech asi takto:

Základy jazykového zákona obsahuje § 1; ustanovuje, že československý jazyk jest státním, oficiálním jazykem republiky, v němž se děje zejména úřadování všech soudů, úřadů, ústavů, podniků a

orgánů republiky . . . Jazyku československému přísluší tedy *výsadní* postavení jazyka *státního*. Menšinový jazyk je připuštěn jazykovým zákonem jen jako *výjimka* a strany mohou tedy uplatňovati nárok na použití menšinového jazyka jen v případech, v nichž jazyk. zákon podobnou výjimku *výslovně* připouští. (Srov. všeobecnou výjimku § 2 a 3 nebo zvláštní ustanovení § 5).

Tyto zásady platí i pro brannou moc. Jazyk československý už proto, že jest jazykem státním, jest též jazykem branné moci, v němž děje se úřadování všech orgánů armády. Kdyby nebylo speciálního ustanovení jazykového pro brannou moc, pak by platilo i pro armádu, že jazyk československý, jakožto výsadní jazyk státní, jest jazykem, v němž se děje vnitřní i vnější úřadování armády a že jazyka menšinového lze použítí resp. žádati za vyřízení v tomto jazyku jen v případech, v nichž jsou splněny podmínky zákonem výslovně stanovené, zejména podmínky § 2 jazykového zákona.

Pro brannou moc obsahuje však jazykový zákon v § 1, odst. 2, č. 3. *speciální* ustanovení. Ustanovení to zní:

»Jazyk československý jest státním, oficiálním jazykem, jehož používá branná moc při velení a jako *jazyka služebního*; *ve styku s mužstvem jazyka toho neznalým užití lze také jeho jazyka mateřského*«. Podle zprávy ústavního výboru vychází citované ustanovení z dvojího požadavku: Předně aby byl hájen služební zájem branné moci, za druhé aby vzhledem ke všeobecné branné povinnosti a k demokratickému založení státu přihlíženo bylo k jazyk. potřebám mužstva. *Speciální* citované ustanovení má v zápětí, že tu všeobecná ustanovení, zvláště § 2 jazyk. zákona, neplatí, po případě že platí jen v určitých případech.

Z tohoto speciálního jazykového ustanovení pro brannou moc vyplývá:

1. Jazyk státní jest *výhradním velicím* jazykem branné moci, v tom směru jest věc jasná a netřeba se jí mnoho obíratí. Co se rozumí pod *velicím* jazykem, patrně z čl. 45 vl. nař. 17/1926, který je převzat ze Směrnic ministerstva národní obrany, vydaných ku provádění jazykového zákona v oboru voj. správy. (Směrnice ministerstva národní obrany byly původně vydány jako důvěrné, interní pokyny služební. Později publikovány i veřejně, na př. v Almanachu branné moci, roč. I. Četná ustanovení Směrnic jsou však již zastaralá a dalším vývojem a výnosy změněna. Proto se blíže jimi nezabývám).

2. Jazyk státní jest *služebním* jazykem branné moci; tedy jazykem, jehož jest povinna branná moc používati v každém služebním styku. (Kdy jde o službu a o služební styk, o tom níže).

3. Jen výjimečně ve styku s osobami *mužstva* jazyka služebního *neznalými*, (t. j. jediná podmínka zákonem předepsaná; lhotejně je tedy, jaké je jazyk. složení soudního okresu a jsou-li v daném případě splněny i ostatní podmínky uvedené v § 2 jazyk. zákona) jest *přípustno*, — aniž by tyto osoby měly na to nárok — aby branná moc použila ve styku s nimi také jejich jazyka *mateřského*. Je tu tedy stanovena pro styk s osobami mužstva zcela jiná zásada než jak obsahuje § 2 jazyk. zákona. (Zákon neobsahuje žádného omezení pokud jde o druh mateř. jazyka; soudí se tedy, že by bylo přípustno použití i takového mateřského jazyka, který není jazykem našich národních menšin; praktické to arci valně není.)

Nikomu tedy nepřiznává citov. ustanovení nárok, aby vojenské orgány ve služebním styku s ním používaly též jazyka menšinového, i když je dotčený jazyk služebního neznalý a i když jsou snad v konkrétním případě splněny i podmínky § 2 jazyk. zák. Ústavodárce nepřiznal příslušníkům branné moci ve styku s orgány branné moci žádných jazykových práv patrně proto, že by utrpěla vojenská služba, disciplína, pořádek, kdyby se přiznalo příslušníkům národní menšiny v armádě právo, aby proti služebním rozkazům, třeba po jich splnění, mohli podávati jazykové stížnosti a zahajovat jazykové spory. Jestliže velitel (orgán) sezná, že dotyčná osoba mužstva není vůbec jazyka státního znalá a že rozkazu, předpisu, dopisu a pod. nerozumí, *může* použítí též jejího mateřského jazyka na vysvětlení věci; ale jinak — kromě této ojedinělé výjimky — ustanovil jazykový zákon jazyk státní za *výhradný služební jazyk branné moci*, jehož používá branná moc ve styku s *příslušníky branné moci* jako takovými, t. j. jako se členy voj. organismu, ať jsou v branném poměru jakémkoliv (v činné službě nebo mimo

činnou službu), ať jde o styk ústní nebo písemný, jde-li o doklady, osvědčení a pod. Tato zásada bude patrně platiti též, půjde-li o styk s osobami, které se stanou příslušníky branné moci za mobilisace a za války podle § 3 a 28 br. zák. (§ 1 bran. předp.)

Vojenská správa vyvodila z ustanovení § 1, odst. 2, č. 3. jazyk. zák. praktické důsledky. Vyřešila předně nejpálčivější otázku pro brannou moc, t. j. otázku znalosti služebního jazyka vojenských gážistů. (Podávám jen ve stručném výtahu, ježto vše jest již dávno provedeno.)

Věstníkem věc. z roku 1922, část 65, čl. 456 a Věstníkem věc. z roku 1923, č. 4, čl. 24 nařídila důstojníkům a rotmistřům z *povolání*, aby podali průkaz znalosti služebního jazyka a to buď vysvědčeními o absolvování škol s vyučovacím jazykem českým (slovenským), anebo zkouškou. Ti gážisté z povolání, kteří průkaz v uvedeném smyslu nepodali, byli přeloženi do výslužby podle § 34 zákona č. 154/1923 Sb. (po případě — neměli-li alespoň deset započítatelných let služebních — propuštění s odbytným řízením správním.)

Věstníkem věc. z 20/12 1924 č. 70, čl. 734 bylo nařízeno gážistům v *záloze* podati průkaz znalosti služebního jazyka vysvědčením nebo zkouškou. Gážistům v záloze, kteří průkazu nepodali, resp. zkoušky nevykonali, byla odňata voj. hodnost podle § 60, odst. 3. vlád. nař. 203 Sb. Tímž věstníkem stanoveno zároveň, že voj. gážisté v záloze smejí napříště činiti podání jen v jazyku státním. Vojenským gážistům v *zál.*, kteří by odmítli vůbec neb opětovně přijati dopisy, doklady atd. sepsané v jazyku služebním, (napíší na př. »Zurück Schicken Sie mir das in einer Weltsprache«, nebo jiné výraznější poznámky), nebo kteří by opětovně podávali svá podání v jazyku jiném než státním, lze odňati hodnost podle § 60, odst. 3. vlád. nař. 203/1923 (to platí též o voj. gážistech ve výslužbě). To se také v několika případech stalo.

Voj. gážistům *ve výslužbě* nebyla uložena povinnost podati průkaz znalosti služebního jazyka, ani povinnost vykonati jazyk. zkoušku. Musejí však podle Věst. věc. z r. 1925, č. 10, čl. 108 činiti též všechna podání výhradně jen v jazyku služebním.

Průkazy, listiny a vyřízení vydávají se *všem* voj. gážistům jen v jazyku služebním.

Důležitou otázkou je, zda vojenské orgány jsou oprávněny (povinny) postupovati podle ustanovení § 1, odst. 2, č. 3 jazyk. zákona, i když jde o styk se stranami, které nejsou příslušníky branné moci.

Vzhledem k tomu, že v případech takových půjde zpravidla o věc služební (úřední) a že na straně voj. orgánu (a to je rozhodující podle nálezu NSS., jež níže uvádíme) půjde vždy o výkon služební a o služební činnost, hájí se názor, že ustanovení § 1, odst. 2, č. 3 má platnost všeobecnou, ať jde o styk vojenských orgánů s *kýmkoli*, tedy též jde-li o styk s osobami, které nejsou příslušníky branné moci. Je-li uvedený názor správný, pak by citované ustanovení bylo *výhradnou jazykovou normou pro brannou moc* a pro všechny její emanace a § 2 jazyk. zákona o národních a jazykových menšinách a o povinnosti státních úřadů přijímati za určitých okolností od příslušníků jazyka národních menšin podání v jejich jazyku a vydati vyřízení těchto podání nejen v jazyku československém, nýbrž i v jazyku podání, by pro vojenskou správu nepřišel vůbec v úvahu.

Praxe v armádě je tato:

Jde-li o styk s *příslušníky branné moci*, ať jsou v jakémkoli branném poměru (v činné službě nebo mimo činnou službu), postupuje se výhradně podle speciálního ustanovení § 1, odst. 2, č. 3 jazyk. zákona t. j. užívá se výhradně jazyka státního (služebního); (to platí o styku ústním i písemným); a jen jde-li o styk s *mužstvem* (ne tedy s gážisty) jazyka služebního neznalým, užívá se též jeho mateřského jazyka, arci jen, pokud se to jeví nutně. To platí v prvé řadě o styku ústním ve službě, při výcviku, vysvětlování, poučení atd. Pokud jde o písemnosti, zvláště o průkazy, překládají se do mateřského jazyka dotyčné osoby, která je jazyka státního neznalá, jen ty části, jejichž znalost je dotyčné osobě nezbytná; ostatní části určené pro voj. nebo stát. úřady, jsou jen v jazyku státním.

Pokud jde o styk voj. orgánů s *jinými činiteli* než příslušníky branné moci, postupovalo se různě podle toho, o který voj. orgán šlo. Voj. velitelství, která mají charakter výhradně neb převážně veli-

telský (komanda), nepovažovala se za úřad nebo orgán ve smyslu § 1, č. 1 a § 2 jazyk. zák.; pro ně neplatí tedy výjimečně ustanovení § 2 jaz. zák. ustanovené jen pro soudy, úřady a orgány republiky. Co třeba rozuměti pod dikcí »orgánů republiky« bylo sporné a judikatura nejv. správ. soudu tu kolísala ve věci zásadní. Teprve v poslední době na základě usnesení odborného pléna vyslovil se NSS. o uvedené otázce takto: Orgány republiky ve smyslu § 1. j. z. jsou *jen trvalé články* státního ústrojí (instituce čili zařízení), jež jsou rozdílné od soudů, úřadů, ústavů a podniků republiky a jsou stejně jako soudy a úřady vybaveny *určitou místní a věcnou kompetencí*.

Orgány republiky v tomto smyslu nejsou tedy voj. velitelství, nejsou to trvalé články státního ústrojí; mění se a ruší velmi často, jak toho voj. poměry a potřeby vyžadují; mají ráz institucí čistě vojenských, (komanda), jejichž úkolem je výcvik vojska a obrana státu, na př. velitelství pluku, praporu, baterie, voj. sklady a pod. Nemají žádného vztahu k teritoriu, ježto nemají žádného pevného stanoviště, mění své sídlo každou chvíli (zvláště za války), jsou přemísťovány podle služebních potřeb, po případě části jsou detašovány značně daleko od svého ústředí. Voj. velitelství v uvedeném smyslu nejsou tedy orgány republiky ve smyslu § 1. č. 1. a § 2 jazyk. zákona (o povinnostech k příslušníkům národních menšin) se na uvedená voj. velitelství nevztahuje; vztahuje se jen na ty voj. instituce, které mají charakter soudů, úřadů a orgánů republiky, (orgánů v tom smyslu jak se vyslovil NSS).

Takové pokyny obsahovaly, resp. obsahují jazykové směrnice vydané ministerstvem N. O. pro obor vojenské správy. Praxe však byla ta, že se přijímala i podání v jazyku národ. menšin, se strany uvedeného voj. orgánu dopisovalo se však vždy jen v jazyku státním. Výjimka platila, jak již uvedeno, jen šlo-li o voj. orgány, které mají charakter úřadu nebo soudu (doplňovací okresní velitelství, evidenční voj. orgány, voj. soudy a orgány prokurát.). U těch po názoru voj. správy bylo povinností užívatí též jazyka národních menšin za podmínek uvedených v § 2 jazyk. zákona. Podání v jazyku nár. menšin uvedené orgány přijímaly, vyřízení resp. dopis s jejich strany byl zasílán většinou politickým úřadům, které další již zařídily.

Stejně zásady byly proklamovány i ve vládním usnesení z 25. ledna 1924, Věstník věcný ministerstva N. O. z r. 1924, č. 14, čl. 18, pokud se týče nápisů na vojenských budovách: Nápisů se pořizují v zásadě všude v jazyku státním a jen výjimečně u orgánů, které mají charakter úřadu nebo soudu, (voj. soudů, voj. úřadů prokuratorských, vojenských doplňovacích a evidenčních úřadů a jejich nadřízených orgánů) a které mají sídlo v soudním okrese s národní menšinou alespoň 20⁰/₀, též v jazyku menšinovém.

Uvedený postup byl zaveden brzy po vydání jazykového zákona a spočívá na stanovisku, že § 2 platí jen pro ty instituce vojenské, které mají charakter soudů, úřadů a orgánů republiky ve smyslu § 2 jazyk. zákona a to arci jen tehdy, jde-li o styk s činiteli, kteří nejsou příslušníky branné moci (neboť jde-li o styk s příslušníky branné moci, platí výhradně jazyk služební, event. je možno použití též mateřského jazyka mužstva, pokud jest jazyka služebního neznalé). O této praxi byly vysloveny pochybnosti zástupci názoru shora vylíčeného asi v tento smysl: Platí-li ustanovení § 1, odst. 2, č. 3 jazyk. zákona pro brannou moc výlučně, pak platí toto ustanovení pro všechny vojenské orgány, ať mají charakter jakýkoli (velitelství-komanda či úřadu).

Který z uvedených názorů je správný, je velmi nesnadno říci.

V důvodové zprávě vládní nelze naléztí objasnění; nezmiňuje se vůbec o § 1., odst. 2, č. 3, ježto ustanovení to bylo jak známo vsunuto do zákona teprve při parlamentárním pojednávání. Avšak ani zpráva ústavního výboru neobsahuje žádného bližšího výkladu o dosahu citovaného ustanovení, jak již shora uvedeno.

Literatura, zvláště komentáře k jazyk. zákonu se ustanovením § 1 odst. 2, č. 3 jazyk. zákona valně nezabývají; cituje se většinou jen zákon, po případě důvodová zpráva. Obsírněji pojednává o uvedeném ustanovení Dr. Prokop a Dr. C. Horáček ml. Oba soudí, že ustanovení § 1, odst. 2, č. 3 jazyk. zákona platí jen, jde-li o styk orgánů branné moci a příslušníků armády mezi sebou, či-li jde-li o styk

vnitřní. (Dr. Prokop odůvodňuje toto stanovisko poukazem na služební řád I, § 7, který pod službou — ad vocem služební jazyk — rozumí veškeré výkony, které ukládá vojákovi jeho stav vojenský).

V úředním styku branné moci s úřady a osobami nenáležejícími k branné moci platí podle jejich názoru i pro brannou moc ustanovení § 1, bod 1., a § 2 jazyk. zák.

Důležitou otázkou konečně je, zda a v jakém rozsahu platí § 1, odst. 2, č. 3 též *pro vojenské soudy a orgány voj. just. správy*. Situace zde jest právně ještě komplikovanější než u jiných voj. orgánů. § 9 jazykového zákona stanoví:

»Zákon tento (jazykový) nabývá účinnosti dnem vyhlášení. Jím zrušují se všechny předpisy jazykové, jež byly v platnosti před 28. říjnem 1918«. To znamená, že jazykovým zákonem nebyly zrušeny jazykové předpisy vydané po převratu. A čl. XXII novely voj. trest. řádu č. 89/1918 Sb. z. a n. ustanovil: »Pokud jde o otázku jazykovou, platí ustanovení daná pro obecní soudy trestní«. Ustanovení to platilo beze vší pochyby až do jazykového zákona.

Po účinnosti jazykového zákona nastává otázka, zda citovaný článek XXII novely č. 89/1918 Sb. nebyl nahrazen ustanovením § 1, odst. 2, č. 3 jazyk. zákona. Je-li § 1, odst. 2, č. 3 výhradním speciálním ustanovením pro brannou moc, pak toto ustanovení platí pro všechny složky branné moci a tedy i pro vojenské soudy i pro vojenské prokurátory. Speciální toto ustanovení nastoupilo na místo prozatímního všeobecného ustanovení čl. XXII novely č. 89/1918 Sb., a platí nyní výlučně i pro voj. soudy a prokurátory, a to jde-li o styk s příslušníky branné moci, ať jakéhokoli branného poměru, výlučně. Pochybnosti, jak již shora uvedeno, mohou vzniknouti jen, půjde-li o styk s jinými činiteli (kteří nejsou příslušníky branné moci). Při všech emanacích voj. soudů a voj. prokurátorů jest jistě činnost voj. soudů (prokurátorů) označiti za výkon služební; jest arci otázka, zda jsou tím splněny podmínky pro použití § 1, odst. 2, č. 3. Tomuto stanovisku by nasvědčoval nálezh nejvyššího správního soudu z 28./XII 1928 č. 731, který praví, že při výkladu »úřadování« nezáleží na tom, zda podání žádosti jest úřadováním na straně podatele žádosti, nýbrž zda jde o úřadování úřadu. Totéž by muselo pak platiti analogicky o výkladu jazyka služebního a služebního styku. (Srov. zvláště poměry za války).

Pokud se totiž týče *judikatury*, není dosud žádných samostatných nálezů NSS., které by vykládaly jazykové právo v oboru vojenském. Nejvyšší správní soud obíral se však již v jednom konkrétním případě příležitostně výkladem § 1, odst. 2, čís. 3 jazyk. zákona (nálezh z 28./XII. 1928 č. 731/28), jehož se stěžovatel (berní ředitel) dovolával na srovnání s ustanovením § 1, č. 1. jazyk zákona. Stěžovatel namítal, že mu byl vydán pensijní dekret jen v jazyce státním, ač jde prý o styk úřadu se stranou, takže tu platí ustanovení § 2 jazyk. zákona. Jazyk státní je prý výhradním jazykem státních orgánů jen v případě § 1, odst. 2, č. 3 t. j. jen jako služební jazyk branné moci, ježto to zákon výslovně a speciálně stanoví.

NSS. zamítl námítky stěžovatele jako neodůvodněné a na odůvodnění mezi jiným uvedl toto (uvádím pro důležitost příslušnou část nálezů):

Stěžovatel dovozuje srovnáním č. 1 a č. 3 odstavce 2. § 1, že československý jazyk jest pouze u branné moci výhradně jazykem služebním, že však u civilních státních úřadů děje se jazykem československým jen *úřadování* ve vlastním slova smyslu, nikoli však i styk státních zaměstnanců ve spolek a s jejich představenými; v § 1 jazyk. zákona se prý přesně rozlišuje mezi jazykem »úřadování« a jazykem »služebním«.

S tímto názorem nemůže nejvyšší správní soud souhlasiti.

Zvláštní vytčení jazyka služebního pod č. 3 § 1 nemá toho smyslu, že by užívání jeho obmezeno bylo jen na obor branné moci. U branné moci chtěl zákon zejména zdůrazniti se zřetelem na zvláštní význam její, že ve všeobecném pojmu »úřadování«, jaký došel výrazu v č. 1 u branné moci jako prvky užší jsou obsaženy i velení a styk úřadu vojenského s příslušníky armády, takže mluví se tu speciálně o jazyku velení a jazyku služebním. Specifický význam č. 3 spočívá v doslovu tohoto předpisu, který dopouští užívání jiných jazyků než státního ve styku s mužstvem jazyka tohoto neznalým. Mylným

je proto stanovisko stěžovatelovo, že výraz úřadování, jehož užil zákon pod č. 1, dlužno protikladem slova »jazyka služebního« z č. 3 omezit na pojem úřadování — jak se stěžovatel vyjadřuje — »ve vlastním smyslu«, který stěžovatel vyhraňuje negativně v ten rozum, že nepatří sem styk státních zaměstnanců mezi sebou a s jejich představenými . . .

Stěžovatel vnáší do č. 1 svým obmezujícím výkladem něco, co tam vůbec není vyjádřeno. Zákon mluví o »úřadování« aniž pojem ten nějak ohraničuje, míně tím *veškeré* a jakékoli úkony, jež vycházejí od úřadu, tedy také takové úkony, které vyplývají ze služebního poměru státního zaměstnance vůči úřadu. Úkolem takovým jest i vydání dekretu pensijního . . .

Zbytečno jest zabývat se otázkou, zda podání žádosti pensijní spadá pod »úřadování« dotyčného úředníka, neboť záleží podle § 1 jazykového zákona pouze na úřadování úřadu a předmětem sporu není podání žádosti pensijní, nýbrž vydání dekretu pensijního . . .

Předpis §u 2 upravuje za předpokladů tam stanovených styk soudů, úřadů a orgánů republiky se stranami. Stěžovateli je sice přisvědčiti potud, že § 2 nevylučuje z ochrany jazykového práva příslušníků jazyka národní menšiny ani státního zaměstnance, to však jen pod tou podmínkou, že vystupuje jako strana. Že tomu tak jest, svědčí právě i odstavce 2. a 6. §u 2, které mluví o straně. Jen pod tímto zorným úhlem sluší vykládati všeobecný výraz »příslušníků« jazyka menšiny.

V případech, kde státní zaměstnanec *aktivní* — a o takového jde v době vydání pensijního dekretu — přichází ve styk s úřadem nikoli ve své ryze soukromé záležitosti jako kterýkoli jiný občan, nýbrž ve věci, která se dotýká jeho *služebního poměru* vůči úřadu, nevystupuje jako pouhá scil. soukromá strana, nýbrž jako *člen organismu úředního*. Pojem strany, jak to má na zřeteli § 2 jazykového zákona, vylučuje úřední vztah podatele jako člena organismu úřadu, k němuž se obrací ve své věci služební. Vydáním pensijního dekretu nezprostředkuje se *zevnější* styk úřadu se stranou, nýbrž on spadá do okruhu úřadování *vnitřního*, omezeného tu na styk úřadu s podřízeným členem téhož úředního organismu.

Nesluší proto vydání pensijního dekretu pokládati za »vyřízení« po rozumu cit. §u 2, jímž míněna emanace státního orgánu, která jest jím řízena na stranu jako adresáta, i kdyby tu byly ostatní podmínky v citovaném § 2 vyčtené.

Z uvedených vývodů je patrné, že o významu a dosahu ustanovení § 1, odst. 2, č. 3. jazykového zákona jsou názory velmi různé a že bývá tlumočen hlavně tento různý výklad:

1. Citované ustanovení platí jen pro vnitřní styk voj. velitelství s příslušníky branné moci a to jen, jsou-li dotyčné osoby v činné službě (presenční, za cvičení, mobilisace, za války a p.). Jinak platí všeobecná ustanovení jazyková, zvláště též § 2. jazyk. zákona.

2. Cit. ustanovení platí jen pro styk voj. velitelství s příslušníky branné moci a to vždy, ať jsou oni příslušníci v činné službě, nebo mimo činnou službu. Pro styk s ostatními osobami platí všeobecné předpisy, zvláště též ustanovení § 2 jazyk. zákona.

3. Citované ustanovení platí nejen pro styk s příslušníky branné moci, ať poměru jakéhokoliv, nýbrž též i pro případy, v nichž jde o styk voj. orgánu (komanda) rázu čistě velitelského s činiteli, kteří nejsou příslušníky branné moci. Všeobecné předpisy jazykové, zvláště § 2, platí tedy jen pro případy, v nichž jde o styk voj. soudů, úřadů a orgánů (ve smyslu jazyk. zákona) s osobami (činiteli), které nejsou příslušníky branné moci.

4. Citované ustanovení platí pro brannou moc výlučně (ať jde o vojenské soudy, úřady, orgány, velitelství čistě vojenská, ústavy, podniky); všeobecná ustanovení, zvláště ustanovení § 2, pro brannou moc tedy neplatí.

Pro správnost toho i onoho názoru lze uvést závažné důvody, aniž by při tom se stanoviska interpretačního bylo možno druhý názor a stanovisko označiti za absolutně nesprávný. To je právě jen důsledek širokých rámcových ustanovení jazykového zákona, jež vyplní judikatura. Konečné slovo rozhodující bude zde míti tedy nejvyšší správní soud; bude to interpretace quasi legální. Neboť vládní nařízení prováděcí, ať se postaví na kterékoli z naznačených stanovisek, není pro nejvyšší správní

soud závazné. NSS. má právo přezkoumati, zda prováděcí nařízení je ve shodě se zákonem a judikatura NSS. bude tedy rozhodující. Byl bych rád, kdybych naznačením potíží a různých výkladů přispěl k uspokojivému vyřešení této zásadní otázky.

Pokud se týče jiných jazykových otázek, praktických pro širší veřejnost, bylo by se zmíniti o případech, v nichž vojenská správa vystupuje jako strana soukromoprávní a nikoli jako činitel veřejnoprávní (na př. při smlouvách kupních, nájemních, pachtovních, při řízení dodávkovém a p.). Tu vystupuje vojenská správa nikoli jako úřad nadaný mocí vládní, právním řádem jí propůjčenou, nýbrž pouze jako strana. Srov. nálezn NSS. Bohusl. sv. 6061/1926. Pro případy takové neplatí předpisy jazykového zákona, ježto jazyk. zákon neupravuje styk soukromoprávní. Strany v uvedených případech nemají žádných jazykových povinností, avšak ani žádných jazyk. práv.

O jiných otázkách a problémech jazykových v oboru vojenské správy nepovažuji za vhodné se zmiňovati, ježto by šlo již o specifika čistě vojenská, jež by širší veřejnost valně asi nezajímala.

DR. RUDOLF KŘOVÁK:

VYŘIZOVÁNÍ ZÁKONŮ, VRÁCENÝCH PRESIDENTEM REPUBLIKY, V NÁRODNÍM SHROMÁŽDĚNÍ.

(Doslov k článku »Zákonodárná činnost Národního shromáždění a prezident republiky.«)

Článek »Zákonodárná činnost Národního shromáždění a prezident republiky«, otištěný v čís. 1. tohoto ročníku, dotýká se i způsobu vyřizování presidentových připomínek k vrácenému zákonu Národním shromážděním. Zájem věci vyžaduje, aby stručné toto vyličení bylo ještě doplněno výslovným konstatováním, že se podle znění a ducha naší ústavní listiny zákon vrácený presidentem republiky Národnímu shromáždění může státi zákonem, jedině tím, že se Národní shromáždění platně usnese na něm setrvati, čili jinými slovy projeví vůli, aby platil beze změny.

Na samotném vráceném zákoně nemůže však již Národní shromáždění nic měniti, ani kdyby snad změna znamenala plné přizpůsobení se zákona presidentovým připomínkám.

Neusnese-li se Národní shromáždění, že setrvává na vráceném zákoně, může dosáhnouti účele sledované vráceným zákonem, pokud se týče samotnými presidentovými připomínkami jedině usnesením nového zákona. To předpokládá, že celý zákonodárný proces počne znova, zejména že splněny tu budou náležitosti § 41 úst. list. a § 19, 21 a 23 jedn. řádů čili, zejména že bude předložen nový návrh zákona buď vládou nebo členy Národního shromáždění a tento poslední že projde iniciativním výborem.

Ale ani jednání o tom, zda se má na zákoně setrvati čili nic, nenastává v Národním shromáždění automaticky vrácením zákona. Je k tomu potřeba návrhu, vyšlého z některé z obou sněmoven a podepsaného v poslanecké sněmovně nejméně 21 poslanci (§ 79 odst. 1 jedn. řádu) a v senátě aspoň 11 senátory (§ 78 odst. 1 jedn. řádu).¹

O vládním návrhu se tu jednacím řády nezmiňují. Patrně proto, že těžko lze si představit, že by se vláda tak ostentativně postavila proti presidentu republiky.

Od jiných iniciativních návrhů liší se tento již tím, že podle citovaných předpisů jednacích řádů jest s ním nakládati jako s vládním návrhem, takže nepodléhá přezkoušení iniciativním výborem (§ 23 jedn. řádu).

Z toho lze vyvoditi odpověď na otázku, v praxi i v teorii do jisté míry spornou, která sněmovna

¹ Dosavadní praxe, která následkem usnesení předsednictev obou sněmoven ze 7. listopadu 1929 bude asi změněna, k ustanovení tomu nepřihlížela. Připomínky se ihned přikazovaly výborům, kterými zákon prošel.